

བོད་སྐད་ཚད་ལྡན་འབྲུང་མ་དཔེ།
༄། །སྐད་མིང་རྒྱ་མཚོ།

藏药古本经典图鉴四种 藏汉对照
噶玛·让穹多吉 著
毛继祖 等译

药名之海

青海

社

བོད་སྐད་ཆོད་ལྡན་འབྲུང་སྐད་པེ།

ལྷོ། །སྐད་མིང་རྒྱ་མཚོ།

藏药古本经典图鉴四种

药名之海

噶玛·让穹多吉 著

毛继祖 等译

青海人民出版社

图书在版编目(CIP)数据

药名之海 / 噶玛·让穹多吉著;毛继祖等译.--
西宁:青海人民出版社,2016.5(2017.4重印)
(藏药古本经典图鉴四种)
ISBN 978-7-225-05055-3

I. ①药… II. ①噶… ②毛… III. ①藏医—中草药—图解 IV. ①R291.4-64

中国版本图书馆CIP数据核字(2016)第099118号

藏药古本经典图鉴四种(藏汉对照)

药名之海

噶玛·让穹多吉 著 毛继祖 等译

出版人 樊原成

出版发行 青海人民出版社有限责任公司

西宁市同仁路10号 邮政编码:810001 电话:(0971)6143426(总编室)

发行热线 (0971)6143516 / 6137731

印刷 陕西龙山海天艺术印务有限公司

经销 新华书店

开本 787 mm × 1092 mm 1/16

印张 10

字数 125千

版次 2016年10月第1版 2017年4月第2次印刷

书号 ISBN 978-7-225-05055-3

定价 28.00元

版权所有 侵权必究

噶玛·让穹多吉简介

噶玛·让穹多吉（1284~1339年），元代藏传佛教噶玛噶举派黑帽系杜松钦巴第三代转世活佛。公元1288年到楚普寺依噶玛拔希弟子邬坚巴学法，先后游历康藏各地，募化布施，修整寺庙，建造桥梁多处。公元1331年应诏至北京，次年为元宁宗帝后传时轮大灌顶。1334年经五台山返藏，住居桑耶寺，备资缮写《甘珠尔》和《丹珠尔》各一部，并著有显密论著和历算集论多部，他撰著了《药名之海》等医著，对藏医药的发展做出了积极的贡献。1336年又应诏至北京见元顺帝，后在北京圆寂，享年56岁。

《药名之海》翻译人员

顾 问 卡 洛 牛多丹

译 汉 毛继祖

参加人员 卢永昌 许生胜 达洛嘉 钱 帅

前 言

《度母本草》《妙音本草》《宇妥本草》三大本草，成书于公元8世纪中叶，是藏药最早的经典本草，早于《医学四续》。第司·桑杰嘉措著的《蓝琉璃》中说：“《度母本草》《妙音本草》《宇妥本草》称为三大本草。”通称《图鉴》。三大本草是藏药最根本最古老的藏药本草图鉴。其后的所有藏药本草，皆是以这三大本草为基础撰著而成的。书中论述了药物的生地、形态、性味、功效等，并载有藏药方剂及其所治疗的疾病。

噶玛·让穹多吉著的《药名之海》，也是一部藏药经典著作，成书于公元14世纪初叶，书中论述了药物的性味、功效，是当时盛行的医书之一，后世医家多有引用。《药名之海》一书对药物进行了系统分类，《晶珠本草》对药物的分类也采用了这种分类形式，可以说该书是三大本草至《晶珠本草》之间承前启后的著作之一。

研究藏药应该识源识流，故将这四部典籍翻译出版，称为《藏药古本经典图鉴四种》。三大本草和《药名之海》的藏文原文，皆选自青海省藏医药研究所和《藏医药经典文献集成》编委会编、民族出版社于2006年6月出版的《藏医药经典文献集成》之第40集《草本药库》。《草本药库》对藏文原文进行了校勘，改正了错别字，并将改正后的字词加注在括号内。这次翻译的《藏药古本经典图鉴四种》（藏汉对照）中的藏文原文只用了校勘后的文本。

三大本草为同一时期的藏药经典，虽然各为独立的本草专著，但是有一些药物是相同的，汇集在一起显得有点重复。然而各书中所述的内容并不完全一致，有所

偏重，汇集在一起，互为参照，更有意义。

三大本草和《药名之海》皆为七言偈颂体，通流畅利，易读易记。为了体现藏文原文的这些特点，译文也用七言偈颂体。但由于两种文字的差异和不同的特点，翻译要做到内容准确、语言规范、风格等同，并不容易。尽管方剂中药味的次序前后略有调动，还是只体现了节奏和谐，未能体现韵脚，不如原文那样流畅。

三大本草年代久远，书中使用的药名与现代藏药的药名很不一致，还有部分方言藻语，是翻译的难点。有些药名，未找到确切的对应称谓，曾经多次请问多位专家，见解不同，说法不一，只按一种说法译出，有待进一步考证。

三大本草中重复出现的一些药物，其生地、形态、功效等描述差别较大，按原文译出就出现了同名异物。

三大本草的藏文原文中没有药物图像，作为图鉴，显得美中不足，故在野外实地拍照，加配了彩图。由于条件所限，未能在野外实地拍到图片的，采用了标本图片，在此深表歉意。

《妙音本草》中有个别药物先后出现两次，好似重复，但药方的配伍和功效主治不同，故仍然保留。

由于多种原因，在《藏药古本经典图鉴四种》的翻译中，一些不足和错误在所难免，敬请读者指正。这套译本仅仅是抛砖引玉，祈愿引出晶莹美玉。

扎西德勒！

译者

2014年10月

ཁོ་ལོ་བརྗོད་པ།
目次

འགོ་བརྗོད།
绪言 /1

ལེའུ་དང་པོ། རིན་པོ་ཆེའི་སྐྱེ་བྱི་སྤེ་ཚན།
第一章 珍宝类药物 /2

ལེའུ་གཉིས་པ། རྩོ་སྐྱེ་བྱི་སྤེ་ཚན།
第二章 石类药物 /12

ལེའུ་གསུམ་པ། ལྷ་སྐྱེ་བྱི་སྤེ་ཚན།
第三章 水类药物 /32

ལེའུ་བཞི་པ། ཤིང་སྐྱེ་བྱི་སྤེ་ཚན།
第四章 树类药物 /39

ལེའུ་ལྔ་པ། ཚི་སྐྱེ་བྱི་སྤེ་ཚན།
第五章 精华类药物 /53

ལེའུ་རྒྱལ་པ། ཤིང་སྐྱེ་བྱི་སྤེ་ཚན་ལས་ལྷ་སྐྱེ་བྱི་སྤེ་ཚན།
第六章 树药草药平坝类药 /58

ལེའུ་བདུན་པ། རྩོ་སྐྱེ་བྱི་སྤེ་ཚན་དང་ལྷ་སྐྱེ་བྱི་སྤེ་ཚན་གྱི་སྤེ་ཚན།
第七章 草药和农作物类药物 /78

ལེའུ་བརྒྱུད་པ། ལྷ་སྐྱེ་བྱི་སྤེ་ཚན་གྱི་སྤེ་ཚན་གྱི་སྤེ་ཚན།
第八章 通用的三药引 /122

ལེའུ་དགུ་པ། མ་སྒན་གྱི་ཐེ་ཚན།
第九章 盐碱类药物 /125

ལེའུ་བརྩ་པ། ཐལ་སྒན་གྱི་ཐེ་ཚན།
第十章 灰类药物 /129

ལེའུ་བརྩ་གཅིག་པ། རྩོག་ཆགས་ལས་བྱུང་བའི་སྒན་གྱི་ཐེ་ཚན།
第十一章 动物类药物 /132

འགོ་བརྗོད།

འགོ་བའི་ནད་གསོ་བཅོམ་ལྡན་འདས། །སྤོན་གྱི་རྒྱལ་པོ་ཚངས་པ་སོགས། །དྲང་སྲོང་གླ་མ་བརྒྱད་པ་ལ། །
བཏུང་དེ་གུས་པས་ཕྱག་འཚལ་ནས། །རིན་ཆེན་རྩ་དང་རྩ་ཤིང་དང་། །ཚི་དང་སྣ་ལྷུ་མ་གྱེ་བྲག་དང་། །སོག་
ཆགས་ལས་བྱང་ཤ་ལ་སོགས། །སོ་སོའི་རུས་པ་བཤད་པར་བྱ། །ལྷ་སྐྱ་གཞོན་སྦྱོར་མིའམ་ཅིའེ། །སྦྱོང་པ་བཤད་
ཀྱང་ཉེར་མི་འགྱུར། །སྤོན་གྱི་རྒྱལ་པོ་འགྲམ་བྱེད་སོགས། །མངོན་ཤེས་ལྡན་པའི་སྦྱོང་ཡུལ་ཡིན། །འདི་རྗེད་
པ་ཡི་ཉེར་མཁོ་བ། །རྒྱང་ཟད་བཤད་པས་འདིར་ཤེས་བྱ། །

【译文】

绪言

为治众生各种病，世尊药王大梵天、大仙上师药传世，为此虔诚来顶礼！
珍宝矿石水树类、汁液精华隰草类、旱生草类具体药，动物类药肌肉等，
各自功效细分述。神龙夜叉或非人，任何一种之行为，讲述再多亦无益，
医药之王徒众等，皆为先知可效习，辑此皆为能应用，稍许讲述则明白。

ཐུ་དང་པོ། རིན་པོ་ཆེའི་སྐོན་ཀྱི་ཕྱི་ཚེ།

第一章 珍宝类药物

རིན་པོ་ཆེའི་སྐྱུ་གྱི་སྡེ་ཚན།

རྒྱལ་བའི་རིང་བསྐལ་ལོར་བུའི་མཚོག། །དགོས་འདོད་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བར་ངེས། །ཉན་ཐོས་རང་རྒྱལ་
བྱང་རྒྱལ་སེམས། །དེ་བཞིན་རྣལ་འབྱོར་ལྡན་པའི་གདུང་། །མཚོད་ཀྱང་ལུས་ལ་བཅིངས་པ་ཡིས། །གདོན་
ཀུན་ཕྱོགས་སུ་ཉེ་མི་བྱས། །ལོར་བུ་རིན་ཆེན་བེལླུ། །འོད་ཀྱིས་ནད་ཀུན་སེལ་བར་བྱེད། །ཨིངྩ་རྩི་ལས་ནད་
ཀུན་སེལ། །དྲོ་རྩིས་ཐོག་ཀུན་བསྐྱོག་པར་བྱེད། །པད་མ་རྩ་གས་ནད་ཀུན་འཕྲོག། །མར་གད་ནད་རྣམས་ཀུན་
ལ་ཕན། །བྱི་ལའི་མིག་འདྲས་སྐྱལ་ཆེན་བསྐྱོག། །ཆུ་ཤེལ་ཚད་པ་ཞི་བར་བྱེད། །མེ་ཤེལ་གང་བའི་ནད་རྣམས་
འཛོམས། །ཀར་ཀ་ཀྱ་ཡིས་གཟེར་བ་སེལ། །སྤར་ལེན་དུག་ཚད་ཐམས་ཅད་འཛོམས། །དེ་ལྟར་དོ་ཡི་ལོར་བུ་
བཅུ།

བྱ་བྱང་སྐྱུགས་པས་ནད་ཀུན་ཕན། །དེ་བཞིན་གཡུ་རྩིང་བྱས་པ་མཚུངས། །སྤ་མེན་དུག་དང་སྦྱང་ཀར་
འཛོམས། །སྤ་ཉིག་དུག་སེལ་གྲང་བ་གསོ། །སྤ་མེན་གཟེའ་ནད་མ་ལུས་སེལ། །བྱི་རུ་འདུས་པའི་ནད་ལ་ཕན། །ཤང་
ཀ་ཤེ་ལས་གདོན་ཀུན་བསྐྱུང་། །པས་ལའི་དུང་བསྐལ་ལོར་ལ་ཀུན་འཛིག། །གཡུ་རྩིང་མིག་ནད་སེལ་བར་
བྱེད། །མཚོང་དང་མར་གད་དེ་དང་འདྲ། །དྲོ་དང་སྐོག་ཆགས་ལས་བྱུང་བཅུ།

སྡེ་སྐྱང་རུ་ཡིས་ལོར་རྣམས་བསྐྱུངས། །སྐྱལ་གྱི་ལོར་བུས་དུག་ལ་ཕན། །ཀྱ་ཤ་རྩ་རྣམས་རིམས་ནད་སེལ། །
གསེར་མེན་དབྱིག་དུག་བསྐྱུང་ཅིང་སེལ། །རིག་གཅོད་སྐྱུན་ནད་འཛོམས་པར་བྱེད། །སྤ་བའི་ལོར་བུས་སྐྱལ་
དུག་ཕན། །ཉ་སོགས་སྐོག་ཆགས་གྲང་པའི་ནད་། །དྲོ་བ་ཆར་འབབས་སོ་སོར་ཕན། །ཆུ་ཚོན་རིང་བསྐལ་
གདོན་ནད་སེལ། །ཉ་ཕྱིས་གྲང་བ་འཛོག་པ་གཅོད། །འཇུ་བྱེད་ཤེལ་དོག་དུག་ལ་ཕན། །དེ་ལྟར་ལོར་བུར་
གདོགས་པ་བཅུ།

རོ་བཅུད་རྒྱལ་པོ་དུལ་ཆུ་ནི། །གཉེན་པོ་སྐོགས་སྤར་ནད་ཀུན་སེལ། །ཚོ་རིང་ནད་རྣམས་ཀུན་འབྱུང་
བྱེད། །གསེར་གྱིས་རྣམ་པ་རྣམ་པར་འཛོམས། །དུལ་གྱིས་སོ་ནི་བཟང་པོར་འབྱུང། །ལྷགས་གྱིས་ཆུ་དང་
མཚོན་རྣམས་བསྐྱོག། །ཟངས་གྱིས་དུལ་རྩིང་སྐོམས་པར་བྱེད། །འཁར་བ་ར་གན་མིག་ནད་སེལ། །སྤ་ནི་ནག་
དང་དཀར་བ་གཉིས། །གདོན་བསྐྱུངས་སྤ་རྣམས་ནག་པོ་བྱེད། །འདི་རྣམས་ལྷགས་བཅུད་གཉེན་པོ་བཤད། །
ཡོན་ཏན་ཀུན་གཉེར་ཤེས་པར་བྱ།

【译文】

珍宝类药物

佛陀舍利为至宝，一切所需必显现；声闻独觉和菩萨、瑜伽遗体之舍利，虔诚供奉佩戴身，一切邪魔难近身。上品珍宝吠琉璃，宝光一照疾病消。恩扎勒拉蓝宝石，功效治疗一切病。金刚宝石镶霹雳，回遮一切疾病魔。红宝石治一切病。祖母绿治各种病。猫眼石遮大蟒蛇。水晶宝石清热症。火晶宝石祛寒症。嘎热嘎扎宝止痛。蜜獾琥珀解毒热。此为十种珍宝石。碧玉宝石疗诸病。旧松耳石功效同。青金宝石解诸毒，并且治疗白发病。珍珠解毒治脑病。同心环状花玛瑙，功效治疗中风症。珊瑚可治并发症。火晶宝石防邪魔。普通螺灰化瘀结。旧松耳石治眼病；青白玛瑙祖母绿，二者功效与上同。此为宝石十种药。

豺角可防牛瘟疫。蛇宝可解中毒症。孤沙盘治疫疔病。金金石除珠宝毒。惹合君治肿瘤病。麝宝可解毒蛇毒。鱼等动物脑中石，各有功效治诸病。温泉舍利治邪病。珍珠母治脑滴漏。重晶石疗中毒症。此为珠宝十味药。滋补药王之水银，配伍诸药治诸病，延年益寿疗诸疾。黄金抗老并益年。白银使齿白而固。铁疗尿疾和刀伤。红铜可消水肿病。青铜黄铜疗眼病。黑锡白锡防邪魔，并且能够乌须发。此为八味金属药，功效宝库便可知。

舍利 རིང་བསྐལ་ཚོར་བྱ།

蓝琉璃 བེ་རྒྱུ་བྱ།

金刚石 རྩ་རྩེ་པ་ལམ་མ།

祖母绿 མ་མདྲ།

蓝宝石 ཇིཏྲ་ལྷོ་ལ།

水晶石 ལུ་ཤེལ།

蜜蠟琥珀 ལྷོ་ལེན།

碧玉 ལྷོ་ལེན་ལ།

猫眼石 གྱི་ལའི་མིག་འདྲ།

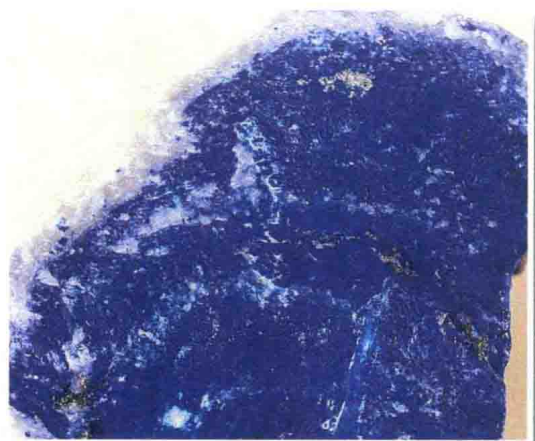
松耳石 གཡམ།

珊瑚 གྱི་ཏ།

珍珠 སྤྲིག་

青金宝石 ལུ་མེན།

金沙石 གཤེར་མེན།

玛瑙 མཚོང་།

麝宝 ལྷ་པའི་ཚོང་བྱ།